

MINIMALİZM ART MOVEMENT AND SCULPTOR SADİ CALİK

MİNİMALİZM SANAT AKIMI VE HEYKELTRAŞ ŞADİ ÇALIK¹

Derya UZUN AYDIN²

Abstract

Minimalizm, also known as an art movement, is described as a term with the name 'reductianizm'. This means reducing all the elements in art works to simple standbar eststate. Forth is term, using the expression 'the art its contents reduced to the minimum' is also possible. Minimalizm movement have many different meanings expressed in different sources. Some of the mare these 'ABC', 'The Cold Art', 'Squential Art', 'Objector Art', 'Basis Structure'. This art movement, which at first show edit self in 1960s, especially gives importance to industrial material. In this movement sometimes you come across symmetricalorder, the other times you seeth at compositions are stayed away. Themovementavoids from the traditional sand doesn't follow the procedure of forming classical model, chipping and molding. The only thing important in this movement is the material itself and how this material is presented. Them ost important names among the well-known minimalist artists are; Frank Stealla (1936), Carl Andre (1935), Ad Reinhardt (1913-67), Dan Flavin (1933-96), Donald Judd (1928-94), Sol Le Witt (1928-2007), Robert Morris (1931) and Richard Serra (1939). Sadi Calık one of the note worthy name in Turkish Sculpture, in fact is the first man to exemplify Minimalizm in sculpture. He himself brought about his work of art 'Minimumizm' when there is no such movement even in USA, but its importance wasn't recognized in Turkey. But, when he partook in an art excibition with his work in American News Center in 1957 things went crazy and his work took much attention. In otherwords, this artist fore saw the Minimal Art way before it appeared in USA in 1960s, and displayed an example of it.

Keywords: Minimalizm, Art Movement, Sculpture, Turkish, Sadi Calik.

Özet

Bir sanat akımı olarak bilinen Minimalizm'in, terim olarak karşılığı "İndirgemecilik" olarak da tanımlanır. Bu, sanat eserlerinde tüm unsurların en basit ve en çıplak hale indirgenmesi demektir. Terim için "içeriği en aza indirgenmiş sanat" ifadesini kullanmak da mümkündür. Minimalizm sanat akımının, birçok kaynakta farklı ifade edilen anlamları mevcuttur. Bunlardan birkaçı şöyledir; 'ABC' Sanatı, "Soğuk Sanat", "Dizisel Sanat", "Retçi Sanat", "Temel Strüktürler". 1960'larda başta Amerika'da kendini gösteren bu sanat akımı, özellikle endüstriyel malzemelere önem vermektedir. Bu akımda, kimi zaman simetrik düzene rastlanırken, kimi zaman kompozisyonlardan uzak durulmuştur. Akım, geleneksel olandan kaçınır ve klasik model oluşturmalar, yontma ya da kalıp alma işlemleri gerçekleştirilmez. Bu akımda önemli olan, malzemenin sadece kendisidir. Ve bu malzemenin nasıl sunulacağıdır. Bilinen minimalist sanatçılar arasında en önemli isimler; Frank Stella (1936), Carl Andre (1935 s.176, Ad Reinhardt (1913-67), Dan Flavin (1933-96), Donald Judd (1928-94), Sol Le Witt (1928-2007), Robert Morris (1931) ve Richard Serra (1939) dur. Türk heykel sanatının önemli isimlerinden Şadi Çalık (1917-1979), aslında Türk heykel sanatında Minimalizmi ilk örneklediren sanatçı olmuştur. Kendisi, daha Amerika'da böyle bir akım yokken, "Minimumizm" adlı eserini gerçekleştirmiş, ancak Türkiye'de önemi anlaşılamamıştır. Ancak bu eserle1957 yılında Amerikan Haberler Merkezi'ndeki sergide yer alınca, ortalık karışmış ve eser oldukça dikkat çekmiştir. Yani sanatçı, ABD'de 1960'larda ortaya çıkan Minimal Sanatı çok daha önceden öngörmüş ve bir örneğini sergilemiştir.

Anahtar Kelimeler: Minimalizm, Sanat Akımı, Heykel, Türk, Şadi Çalık.

¹ Bu makale, 3. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu-Asos,2017, Maraş'ta sunulmuştur.

² Yrd. Doç. Dr. Batman Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü.

GİRİŞ

19 ve 20. yüzyıllarda Batı dünyasında, sürekli yenilenen ve değişen, birbirinden farklı çok sayıda sanat üslubuna tanıklık edilmiştir. Bu süreç itibari ile isimleri ve sanatçıları birbirinden farklı olan bu sanat akımları; çağdaş, modern veya post-modern şeklindeki kavramlarla sanat tarihi içerisindeki yerlerini almışlardır. Empresyonizm, Ekspresyonizm, Sürrealizm, Dadaizm, Kübizm, Yeni Nesnelcilik, Konstrüktivizm, Pop Art, Kavramsalcilik, Arazi Sanatı, Çevre Sanatı, Vücut Sanatı, Yoksul Sanat ve daha birçoğu, bunlardan sayabileceğimiz yalnızca bir kaçıdır.

Yapılan bu çalışma, modern sanat akımlarından birisi olan Minimalizm ve sanatçıları üzerine değerlendirmelerden ve analizlerden oluşmuştur. Akımın tanımı, başlangıç süreleri, başladığı ve görüldüğü yerler, zaman ve mekân ilişkisi içerisinde ele alınmaya çalışılırken akımda, isim yapmış öncü sanatçılara ve akımı anlamamıza yardımcı olacak birer örneğe yer verilmeye çalışılmıştır. Amacımız, Minimalizm sanat akımının, modern sanat akımları içerisindeki yeri ve önemini anlamak ve bu doğrultuda değerlendirmelerde bulunmaktır. Ancak ulaşılmaya varılan nokta ve asıl hedefimiz, bu sanat akımının Türk Sanatındaki yerini araştırmaktır. Yapılan kaynak çalışmaları göstermiştir ki; akımda en önemli isim Türk Heykeltraşı Şadi Çalık'tır. Bu, çalışmamızın temelini oluşturmuş, bu temel üzerine sanatçı hakkında bilgi toplanmış ve Minimalizm sanat akımı içerisindeki önemi vurgulanmaya çalışılmıştır.

MINİMALİZMİN ORTAYA ÇIKIŞI VE ULUSLAR ARASI TEMSİLCİLERİ

Modern sanat dönemleriyle birlikte, sanatçılar artık alışlagelmiş tekniklerden ve kalıplardan sıyrılmak istemişler ve eserlerini bir takım farklılıklarla ve yeni sanatsal üsluplarla ortaya koymaya çalışmışlardır. Zamanla sanat eserleri, figüratif olmaktan uzaklaşmış, nonfigüratif ve soyut olmaya başlamıştır (A&A, 2013, ss. 1-18).

Kübizmden Ekspresyonizme, Sürrealizmden Dadaizme, Konstrüktivizmden Pop Art ya da Arazi Sanatına kadar geniş bir alanda birçok sanat akımı ivme kazanarak, bu perspektifte eserler üretilmiştir. Bu sanat akımları içerisinde dikkat çeken bir diğer akım da Minimalizmdir. İnsanoğlu yaşam alanlarındaki artık tüm ihtiyaç ve gereksinimlerini en aza indirgeyerek bu yönde minimal biçimler ve argümanlar üretmeye başlamıştır. Sanatta geleneğe karşı söylemler ve yeni sorgulamalar yaygınlaşmaya başlamıştır (Küçükler, 2015, ss. 1-2, 53).

Bir sanat akımı olarak literatüre girmeye başlayan bu minimum kavramı, Fransızca'dan türemiştir. Kelime anlamıyla minimum, "bir şey için gerekli en az veya en küçük miktar" olarak belirtilmektedir. Minimalizm, kendisinden başka hiçbir şeyi sembolize etmekten hoşlanmaz. Sonuçta görsel sanatlarda, olağan biçimler ve basite indirgeme sözcükleriyle tanımlanır (Koçay, 2015, s. 36).

Minimalizm kavramının sanatsal literatürdeki ilk kullanımı üzerine bazı araştırmalar mevcuttur. İlk kullanımın düşünür Richard Wolheim tarafından yapıldığı bilinmektedir. O, terim için "içeriği en aza indirgenmiş sanat" ifadesini kullanmıştır. David Burlyuk da, açılan bir sergi kataloğunda bu isme yer vermiştir. Akım, 1960'larda Stella ile de gitgide yaygınlık kazanmıştır (Küçükler, 2015, s. 58).

Minimalizm kısaca "İndirgemecilik" olarak ifade edilebilir. Çünkü, sanattaki tüm unsurların en çıplak hallerine indirgenmesi amaçlanmıştır (Hodge, t.y., s. 178). 'ABC' Sanatı olarak da bilinen Minimalizm, farklı varyasyonlarla da karşımıza çıkmaktadır. "Soğuk Sanat", "Dizisel Sanat", "Retçi Sanat", "Temel Strüktürler" bunlardan sadece bir kaçıdır (Germaner, 1997, s. 43; Antmen, 2013, s. 181). Plastik objeler yaratmayı amaçlayan bu akım, doğayla uyum içerisinde olmayı amaçlamaktadır. Öncelikle

malzeme, sanat eserine dönüşürken kendine ait niteliğinden ödün vermez. Mekânla ilişkisi ise üst düzeydedir.

Minimal sanatta eserlerin, kimi zaman bir zemin üzerinde sergilendiği, kimi zaman da çerçevesiz duvarlara asıldığı gözlenmektedir. Tek tek, ayrı ayrı, ya da bir seri olarak sıralanmak, minimal sanatın bir özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Önemli olan, eserlerin üçboyutlu bir mekân içerisinde yer almalarıdır. Bu da akla, ready-made'leri getirmektedir (Koçay, 2015, ss. 37-38).

Minimal eserlerin geometrik, az ya da çok renkli oldukları görülebildiği gibi, özellikle süsten kaçınıldığı da bir gerçektir (Küçükler, 2015, s. 61).

Aslen 1960'lı yıllarda Amerika'da kendini gösteren bu sanat akımı, endüstriyel malzemelere oldukça önem verir. Alüminyum, kontplak, tuğla, sac levha, floresan aydınlatma, çelik fiberglas veya sunta, kullanılan kimi malzemeler arasında yer alır. Bazen simetrik düzene rastlanır, kimi zaman kompozisyonundan uzak bir duruş sergilenir (Antmen, 2013, ss. 181-184).

Minimalist sanatçılarda klasik model oluşturma, kalıp alma, yada yontma gibi işlemlere pek rastlanmaz. Burada asıl önemli olan malzemenin salt kendisi olmaktadır. Amaç, malzemenin nasıl sunulacağı üzerine kurgusal bir imgelem oluşturmaktır (Küçükler, 2015, s. 61).

Bilinen minimalist sanatçılar arasında en önemli isimler; Frank Stella (1936), Carl Andre (1935 s.176, Ad Reinhardt (1913-67), Dan Flavin (1933-96), Donald Judd (1928-94), Sol Le Witt (1928-2007), Robert Morris (1931) ve Richard Serra (1939)'dır (Hodge, t.y. s. 177).

Minimal sanat alanında biçimlenme ve kuramcılık üzerine eserler veren ve kuramın öncü sanatçılarından biri sayılan isim Tony Smith'dir (1912-1980). Onun yapıtları aniden varolur, bilinçdışı parçalar bir araya getirilir, oluşan geometrik formlar kimi zaman siyaha boyanarak kendini ifade ederler. Kübikler, dikdörtgenler, küpler, oluşan kimi formlar arasında yer alır. Işık kurgusal düzlemde, onun için vazgeçilmez bir betimleme tekniği olmuştur (Koçay, 2015, s. 49), **(R.1)**.

R.1: Tony Smith, Moondog, 1964.

Alıntı: <https://www.nga.gov/content/ngaweb/Collection/art-object-page.105616.html> (Erişim Tarihi: 02.11.2017).

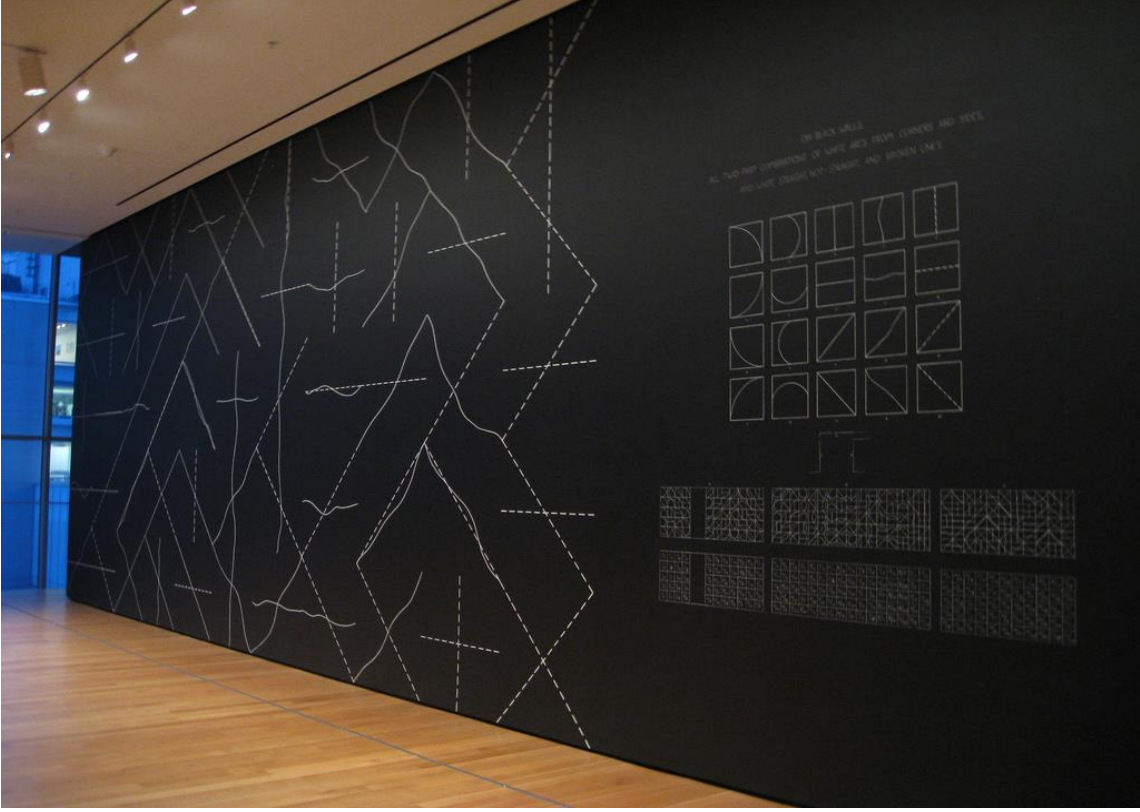
Robert Morris(1931-) için Minimalizmde en önemli nokta boşluktur. O der ki; “bu işler, karmaşıklıktan yoksun oldukları için zihinlerde doğrudan kendilerini işaret eden gestalt sergilerdir”(Küçükler, 2015, s. 62). Onun biçim anlayışı, parçalanamayan formlardan yanadır. Form en sade haliyle ortaya konmalıdır. Kompozisyonları mekanlabir bütün oluşturma derindedir (Koçay, 2015, ss. 55-56).(R.2).

R.2: Robert Morris, “TwoColumns”, 1961.

Alıntı: <http://www.spruethmagers.com/exhibitions/102@@viewwq3>(Erişim Tarihi: 02.11.2017).

Sol LeWitt(1928-2007)'inismi minimalist sanatçılar arasında geçmekle birlikte, kavramsal sanatın öncüleri arasında da yer almaktadır. Çizgisel yapıda oluşturduğu çalışmaları, geometrik ve basit görünümlü eserleri ile dikkat çeken Le Witt, kübik formlarıyla heykelde bir denge oluşturmaktadır. Üçüncü boyuta oldukça önem veren sanatçı, kimi zaman doğrudan duvara uyguladığı iki boyutlu çalışmalarıyla da tanınmaktadır (Yılmaz, 2006, s. 222)(R.3).

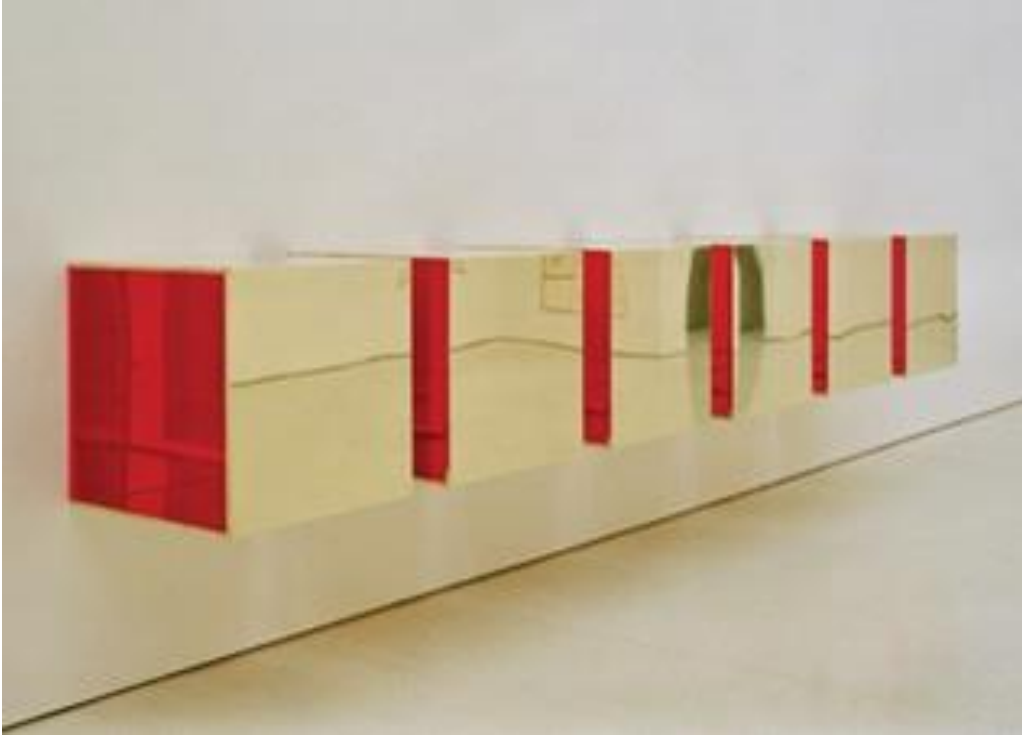

R.3: Sol LeWitt, “Wall Drawing”, Siyah Duvar Üzeri Beyaz Tebeşir ve Siyah Kalem, San Francisco Modern Sanat Müzesi, ABD, 1975.

Alıntı: (<http://publicdelivery.org/tag/sol-lewitt/>)(Erişim Tarihi: 02.11.2017).

Küplerle de ilgilenen Sol Le Witt, farklı malzemelerle mekân kurgusu oluşturmuştur. O da diğerleri gibi basitlikten, sadelikten ve kolay anlaşılır olmaktan yana olmuştur. Sanatçının eserlerinde minimum düzeye indirgeme çabası dikkat çekmektedir (Küçükler, 2015, ss. 69-70).

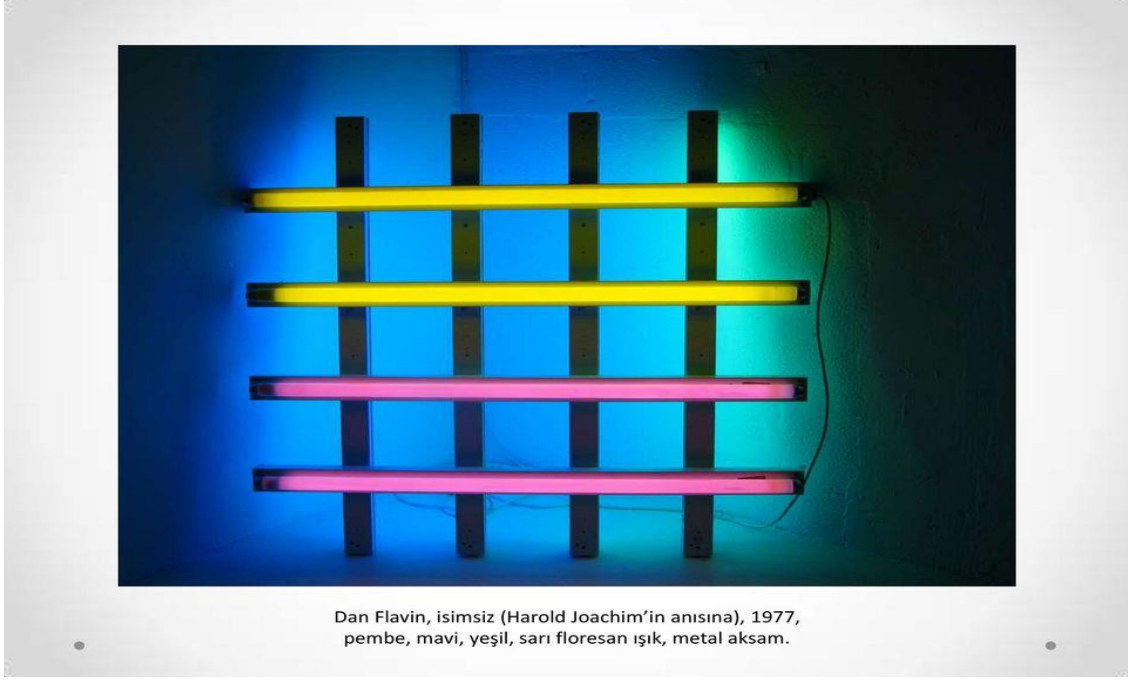
Amerikalı heykeltıraş Donald Judd(1928-1994), minimalist akıma öncülük eden diğer isimlerdendir. New York StudentsLeague ve Colombia Üniversitesi'nde felsefe ve sanat tarihi eğitimi görmüş, 1959-65 yılları arasında eleştirmen olarak çalışmıştır. 50'lerde resme ilgi duyan Judd, 60'ların başında heykelle yönelerek tek renkli rölyefler yapmıştır (Antmen, 2013, s. 187). Ayrıca bir ressam da olan Judd, çalışmalarında kullandığı kum ya da plastik nesnelere nedeniyle rölyef yapmış izlenimi sağlamıştır. Üç boyutlu formları da kullanan sanatçı, yapılanları tekrardan kaçınmaya çalışmıştır. Mekânı doldurmaya çalışan Judd, biçimlerinde yer, duvar ve tavanı birlikte kullanmıştır. Karmaşık parçaları oluşturmadan çalışmalarında bütünlüğü yakalamıştır. Üç boyutlu çalışmalarında ahşabı sıklıkla kullanan sanatçı, eser-mekân ilişkisini göz ardı etmez. Çoğu eserini, fabrikasyon olarak ürettiği de bilinmektedir (Koçay, 2015, ss. 53-55),(R.4).

R.4: Donald Judd, "Untitled", New York, ABD, 1974.

Alıntı: (<http://the-artists.org/artistsbymovement/design>)(Erişim Tarihi: 02.11.2017).

Dan Flavin(1933-1996), minimalistlerin tercih ettiği ready-made etkilerinden hassasiyetle uzak durmaya çalışmış, özellikle floresan tüpleriyle üretim açısından sanayi malzemesi oluşturmaya gayret etmiştir. Bu tarzdaki tüpleri bazen beyaz, kimi zaman da renkli ışıklarla mekânlara yerleştiren sanatçı, ışıktan çizgileri ve parlutlu bir alanı tercih etmiştir.(A&A, 2013, ss. 1-18). Onun çalışmaları, Amerika'da başarılı çalışmalar arasındaki yerini almıştır. Kendi kendine yeten ve ışıllı parlayan nesnelere, onun için oldukça önemli olmuştur(Yılmaz, 2006: 208.). Bu ışıkların düzenlemesiyle mekânın da renk ve atmosferine müdahale edebilme şansını yakalamıştır. Dan Flavin, akabinde şunları söylemektedir; "Işık gerçek bir malzeme olmadığını düşünenler olabilir. Ben olduğunu düşünüyorum. Söylediğim gibi, sanatsal olarak ışıktan daha sade, açık ve dolaysızını bulamazsınız" (Hodge, t.y. s. 178),**(R.5)**.

R.5: Dan Flavin, "İsimsiz (Harold Joachim Onuruna)", New York, 1977

Alıntı: (<http://docplayer.biz.tr/14489027-Minimalizm-ogr-gor-elif-dastarli.html>)(Erişim Tarihi: 02.11.2017).

Amerikalı heykeltıraş Carl André (1935 - ...), minimalist akımın öncülerindedir. Andover'de Phillips Akademisi'nde sanat eğitimi görmüş, mezuniyet sonrası Amerikan ordusunda, ardından tren yollarında çalışmıştır (Antmen, 2013, s. 189). Sanatçı, gelenekselliği reddetmesiyle tanınır. Yaptığı eserlerde endüstriyel öğeler kullanmaktadır. Bunlar arasında sac levhalar, tuğlalar, ya da ahşap formlar yer alabilmektedir (Hodge, t.y. s. 178).

Biçimleri yalın, eşit ölçülü ve keskin hatlıdır. Dolayısıyla çalışmalarında net bir keskinlik göze çarpmaktadır. Eserlerini estetik bulan sanatçı, matematiksel uygulamalara da girişmektedir. Yapıtlarının boyutları değişken halde, zamanla yere dizilmiştir (Küçükler, 2015, ss. 172-173). Sonuçta çalışmaları sanki üzerine basılacakmış ya da etrafında dolaşılacakmış gibi bir izlenim vermektedir (A&A, 2013, ss. 1-18). Heykelin dışında mekânın da tanınmasından yana olan sanatçı, ideal heykelin, her zaman seyirciyle iç içe olmasından yana taraf olmuştur (Yılmaz, 2006, ss. 204-5), **(R.6)**.

R.6: Carl Andre, "AltstadtRectangle", 100 parça çelik, Solomon R. Guggenheim Müzesi, New York, 1967.

Alıntı: (<https://www.guggenheim.org/artwork/213>). (Erişim Tarihi: 02.11.2017).

Yaptığı büyük boyutlu çalışmalarla tanınan Richard Serra (1939-), gençlik dönemlerinde çelik fabrikasında çalışmış ve tecrübelerini sanatına aktarmıştır. Onun için, mekân ve mekâna müdahale etmek oldukça önemlidir. Sade ve süslemesiz eserler yapmıştır (Koçay, 2015, ss. 62-63). Büyük metal levhalar kullanarak, mekânda insanın varlığını bulmasına yönelik çalışmaktadır (Antmen, 2013, s. 185). Eserlerinde malzeme olarak neon, kauçuk, ya da sıcak kurşunu kullanan sanatçı, metal yada kurşun plakalarla da eserler üretmiştir. Yaptığı çalışmalarında kimi kez fizik kurallarıyla ters düşmüş, eserleri adeta düşüverecekmiş hissi uyandırmış, ancak dengeli ve sağlam kurgulanan çalışmalar yapmıştır (A&A, 2013, ss. 1-18). **(R.7)**.

R.7: *Richard Serra, "Belts", Solomon R. Guggenheim Müzesi, New York, Panza Koleksiyonu, 1966-67.*

Alıntı: (<https://www.guggenheim.org/artwork/3891>) (Erişim Tarihi: 02.11.2017).

Renk ve boyayı reddeden, ancak resim gibi olmayan resimler de yapan Frank Stella (1936-), malzemeleri ham haliyle kullanmaktan yana olarak üretisine girift bir üslup kazandırmıştır. Ready-made olayını seven sanatçı çalışmalarında, kavramsallaştırma sürecini izlemekten yana olmuştur. Tasarımları mekânsal bağlamda önemli yer tutan sanatçının biçimselliği, indirgemekten yana olmuştur (Antmen, 2013, s. 184). Onun için resimler, gizli anlam ya da sembol taşımaz. Resim, sadece düz bir yüzeyden ibarettir. Boş alanlar, düzgün çizgiler veya aza indirgenmiş öğeler, onun minimal sanattaki bakış açısını yansıtmaktadır (Hodge, t.y. s. 177; Antmen, 2013, s. 186),(**R.8**).

R.8: Frank Stella, “Severinda”, Metropolitan Sanat Müzesi, New York, 1995
Alıntı: (<https://www.tes.com/lessons/A63bzFDG5j8NsA/frank-stella>)(Erişim Tarihi: 02.11.2017).

ŞADI ÇALIK'IN SANAT ANLAYIŞI VE ESERLERİNDEN ÖRNEKLER

Türk heykel sanatının önemli isimlerinden Şadi Çalık(1917-1979) aslında, Türk heykel sanatında minimalizmi ilk örneklendiren sanatçı olmuştur (Küçükler, 2015, s. 92).

1917 yılında Girit’de doğan sanatçının asıl ismi Mehmet’tir. Daha sonradan babasının adını kullandığı bilinmektedir (Çalık, 2004, s. 13). İlk ve ortaöğrenimini İzmir’de tamamlayan Çalık, ona resim öğretmenliği yapan Elderoğlu’ndan etkilenmiş ve Akademiye geçmiştir. (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Koleksiyonu’ndan- Güzel Sanatlar Akademisi Öğretim Elemanları Resim ve Heykel Sergisi 1928-1982, 2005, s. 150).

1948 yılında akademinin Yüksek Heykel Bölümü’nü bitiren ve Belling’in öğrencisi olan Çalık, Paris’te de bulunmuş ve özgür-bağımsız çalışmalar üretmiştir. 1959 yılında Devlet Güzel Sanatlar Akademisi’nde öğretim üyeliği de yapan sanatçı, çalışmalarında net ve duyarlıdır. Plastik anlatımı da çok yönlü ve oldukça güçlüdür(Elibal, 1973, ss.

284,286). Çalık, her defasında Akademi Belling'in öğrencisi olmasına rağmen, gelişiminde Belling'den çok, Abidin Elderoğlu'ndan alıntılar olduğunu söylemektedir (Özkarakoç, 2011, s. 198).

Şadi Çalık, 1950 yılında ilk soyut çalışmasını yapmıştır. Bu dönemlerde soyut üslupta hedeflenen amaç, mimari ve resimle bütünleşmek, birleşmektir. Bu sıralar, Türkiye'de 1951 yılında Grup Espace kurulmuş ve bu yönde çalışmalar yapılmıştır. Grup Espace'nin sanatsal algısına göre plastik sanat, bütünlük içerisinde olmalıdır. Resim, heykel ve mimari gibi sanat dalları, bir bütün olarak tanımlanmalıdır (Çalık, 2004, s. 31).

Sanatçı, Etibank için Türkiye'deki ilk soyut rölyef çalışmasını gerçekleştirmiş ve bunda heykeltıraş Descombin'den etkilenmiştir(**R.9**). 1953 yılı, onun şanslı yılıdır. Londra'da Çağdaş Sanatlar Enstitüsü, II. Dünya Savaşı ardından Uluslararası "Meçhul Siyasi Mahkûm Anıtı" yarışması açmış, bu yarışmada Şadi Çalık 3. Gruptan A ödülünü kazanmıştır(**R.10**). Çalık, Paris'te bulunduğu sıralarda ünlü yapıtı "Paris Kuşu"nu yapmıştır. Ardından demirden bir çalışma daha yapar(**R.11**),(Çalık, 2004, ss. 33-35, 38, 40).

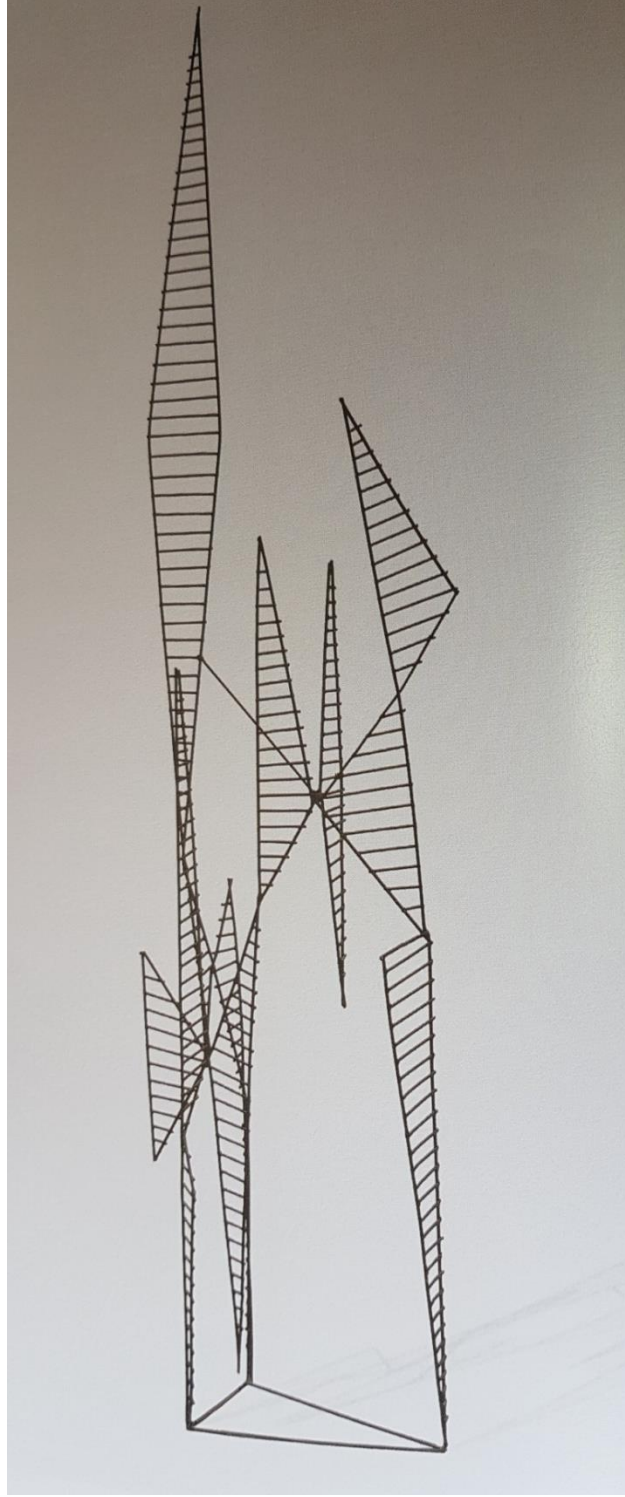

R.9: Çalık, Etibank Rölyefi, paslanmaz çelik maket, 195x85x5x2, 1955 (Çalık, 2004, s. 86)

R.10: Çalık, Uluslararası Meçhul Siyasi Mahkum Yarışması, alçı maket, (Ferit Özşen tarafından tekrarlanmıştır), 49x16x10, 1953

Alıntı: http://www.mimarlikmuzesi.org/Gallery/Photo_11_3_soyut-heykelleri.aspx?Page=2 (Erişim Tarihi: 02.11.2017)

R.11:Çalık, Kompozisyon “Demir 5”, çubuk demir, 95x55x45, 1957.

Alıntı: (http://www.mimarlikmuzesi.org/Gallery/Photo_11_3_soyut-heykelleri.aspx?Page=4)
(Erişim Tarihi: 02.11.2017).

Çalık, İzmir Fuarı için de bir takım çalışmalar yapmıştır. Sonradan kaldırılan Yavuz Sultan Selim Büstü ve Yatan Kadın, bunlardan ikisidir. Ayrıca meşhur Atbaşlarını da yapmıştır.1952'de de İlhan Koman ve Müridoğlu ile birlikte, Anıtkabir rölyeflerinde çalışmıştır (Çalık, 2004, ss. 41-43).

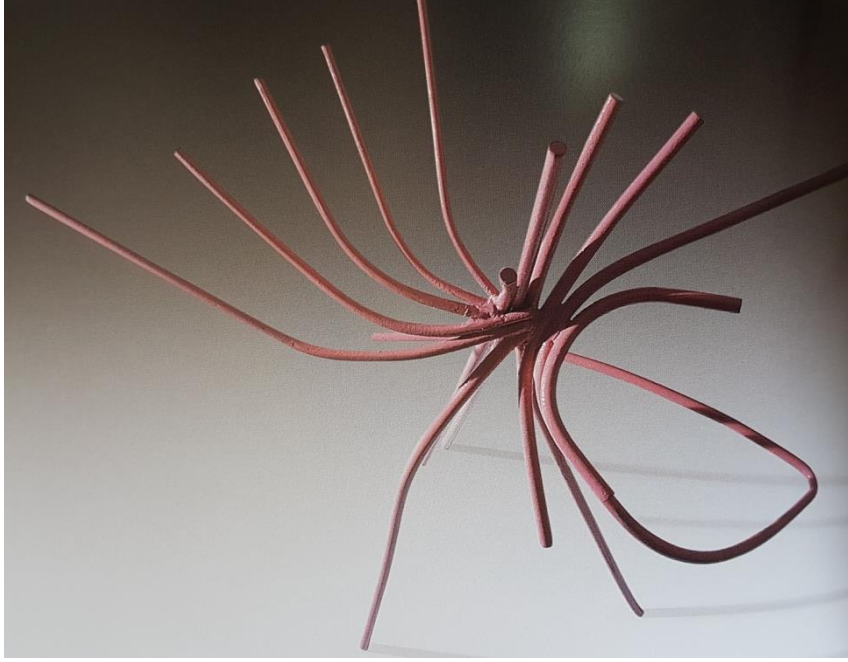
Sanatçının çalışmalarında eski ve yeni kavramları birleşerek, spesifik bir sanatsal düzlemde kombine olmuştur. Yeniliğin peşinde olmakla birlikte sanatçının, Rönesans ve Antik Sanata da hayranlığı vardır. Çalık, eserlerinde kütleli hafif olmasını hedeflemiştir. Geleneksel teknikle başladığı çalışmalarında, zaman içerisinde soyutluk metaforu ivme kazanmıştır. Detaya girişmediği üslubunda sanatçı, yalın olmayı seçmiştir. Azlık imgesi, onun için önemlidir.

Çalışmalarında üçlü dengeyi tercih ettiğinden üçgen,onun için yol gösterici bir öğe olarak yer almıştır. Yaptığı çalışmalar içinde, Türkiye'deki ilk büyük soyut heykel olarak sayılan ODTÜ Üçlü Anfisi Soyut Heykeli ile Galatasaray 50. Yıl Anıtı, ilk akla gelenler arasında olmakla birlikte hafızalarda yer etmiştir(**R.12**).50. Yıl Anıtı, tabana dik üçgen yaratmasıyla dikkat çeker. Ayrıca Pembe Demir Kompozisyonu da, üçlü dengeye iyi bir örnek teşkil etmektedir (**R.13**),(Çalık, 2004, ss. 62-65).

R.12: Çalık, 50. Yıl Anıtı, paslanmaz çelik, granit, 750 cm, Galatasaray-İstanbul, 1973

Alıntı: (http://2.bp.blogspot.com/_OZYdZfuMPtA/Sh74Oo83apI/AAAAAAAAACow/jKNidJA-fRg/s400/an%C4%B1t.jpg) (Erişim Tarihi: 02.11.2017).

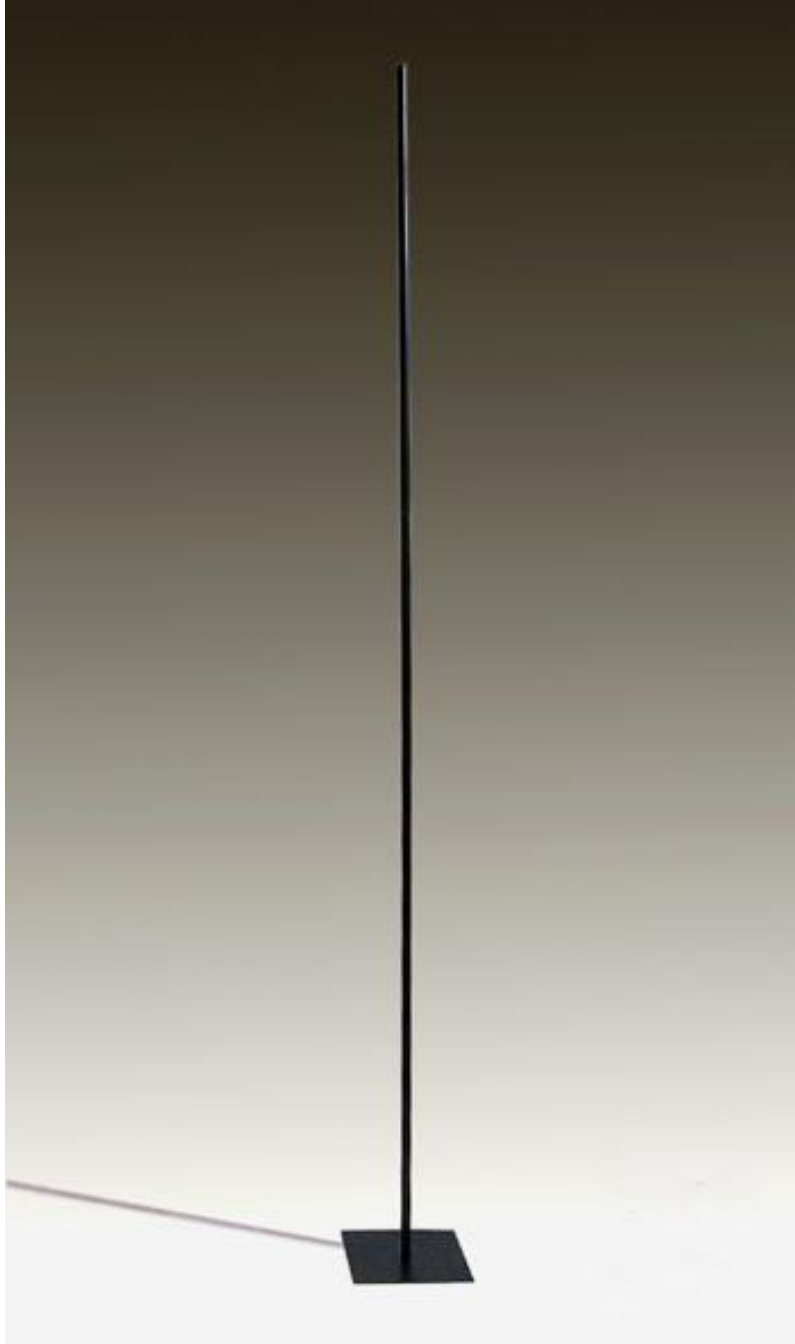

R.13:Çalık, Pembe Demir, demir, 89x96x37,1968 (Çalık, 2004, s. 148)

Onun en ünlü eseri “Minimumizm” adını taşımaktadır **(R.14)**. Bu eser, minimalist yapıda olmasıyla dikkat çeker(Koçay, 2015, s. 75).

1957 yılında Amerikan Haberler Merkezi’nde Çalık, birsergiye katılmıştır. Burası için yaptığı “Minimum” heykeli, oldukça dikkat çekmiş ve olay yaratmıştır. Bu soyut çalışmasında, yere dik koyulan bir çubuk görülmekte olup sanatçının amacı, tek bir çizgiyle mekânda bir anlam yaratılabildiğini göstermektir. Böylelikle mekânın değeri ortaya konulacaktır.

Bu çalışmayla aslında sanatçı, ABD’de 1960’larda ortaya çıkan Minimal sanatı, çok daha önceden öngörmüş ve bir örneğini sergilemiştir. İstanbul’da ilgi görmeyen eseri için,her zaman üzüntüsünü dile getirmiştir. Çalışması için İstanbul’da“Minimumizm” der, soranlara. Önem görmemenin verdiği üzüntüyle... (Küçükler, 2015, s. 93; Çalık, 2004, s. 45).

R.14: Çalık "Minimumizm", Demir, 200x1,6 cm.,1957, (Çalık, 2004, s. 94)

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Minimalizm sanat akımının 1960'lı yıllarda, ABD'de başladığı görülmektedir. Sanayi alanında kullanılan malzemelerden üretilerinde sıklıkla faydalanan sanatçılar, yalınlığı ve sadeliği seçmişler, amaçları nesnenin ve mekânın önemini ortaya koymaya çalışmak olmuştur.

Bu sanat akımı, fluxus, arazi, ya da çevre sanatı vb. diğer akımlar gibi, Kavramsal Sanat akımı olarak da tanınırlar.

Akımın önde gelen sanatçıları arasında; Carl Andre, Richard Serra, Robert Morris, Dan Flavin gibi isimleri saymak mümkündür.

Bu sanatçılardan Tony Smith, aniden var olan yapıtları, oluşan geometrik formları, bilinçdışı parçalar olarak bir araya getirmesiyle tanınır. Onun için ışık, vazgeçilmez öğelerden biri olmaktadır.

Robert Morris, bir diğer minimalist sanatçıdır.Boşluğa verdiği önem, sade formlar ve mekânla bütünleşen kompozisyonlar, dikkat ettiği ayrıntılar olarak gözlemlenir.

Sol LeWitt'inismi, Minimal sanatçıları arasında geçmekle birlikte, kavramsal sanatın öncüleri arasında da yer almaktadır. Le Witt, geometrik ve basit çalışmaları ile dikkat çeker. Onun üçüncü boyuta verdiği önem de kayda değerdir.

Donald Judd ismi de,Minimalizm akımının öncülerinden biri olarak kabul edilir. Üç boyutlu formları kullanan sanatçı üretilerinde, yapılanı tekrardan kaçınmaya çalışmaktadır.Mekânı doldurmaya çalışan Judd, biçimlerinde yer, duvar ve tavanı birlikte kullanmıştır. Karmaşık parçalar oluşturmadan çalışmalarında bütünlüğü yakalamıştır.

Dan Flavin, minimalistlerin tercih ettiği ready-made etkilerini, sanatsal üslubunda kullanmamıştır. O özellikle floresan tüpleriyle üretim açısından sanayi malzemesi oluşturmaya çalışmıştır.Carl Andréde,minimalist akımın öncülerindedir. Sanatçının gelenekselliği reddettiği çalışmaları, genellikle endüstriyel öğelerden oluşmuştur.

Sanatçı Richard Serra için,mekân ve mekâna müdahale etmek oldukça önemlidir. Sade ve süslemesiz eserler yapan ve büyük metal levhalar kullandığı eserlerinde,mekânda insanın varlığını bulmasına yönelik çalışmalaraağırlık vermiştir.

Frank Stella ise malzemeleri, ham haliyle kullanmaktan yanadır. Çalışmalarında kavramsallaşmayı da yakalayabileceğimiz sanatçının tasarımları,mekânsal bağlamda önemli yer tutmaktadır. Sanatçı eserlerinde, biçimselliği indirgemekten yana olmuştur.

Ülkemizde iseMinimalizmin, sanatsal düzlemdeki temellerini oluşturan sadelik,azlık ve nesnellik metaforları, aslında var olmaya çalıştığı dönemin sosyal, kültürel ve sanatsal algılarına çok uzak olmasa da, sadelik kavramının basitlik kavramıyla yaşadığı anlamsal karmaşadan, olumsuz yönde etkilenerek dönemin sanatsal literatüründe hak ettiği etkiyi yaratamamış ve yerini alamamıştır.

Minimalizm sanat akımının ülkemizde ilk başlatıcısı olduğu düşünülen isim olarak, karşımıza Şadi Çalık ismi çıkmaktadır.

Etibank Rölyef çalışması, Meçhul Siyasi Mahkûm Anıtı, Paris Kuşu veya demirden soyut heykelleri ile tanınan Çalık, burada yer bulmasına neden olan "Minimumizm-Minimal" adını verdiği eseri ile önemli bir yere sahip olmuştur.

Çalık'ın eserleri sadeliği ve azlığı minimal düzlemde yansıtması bakımından değerlendirildiğinde, aslında sadelik ve azlığı yansıtmak için ne kadar derin,ayrıntısız ve kurgusal bir sanatsal ifadeye sahip olduğu görülecektir.Fakat dönemin sanatsal

algısı ve yaşanan anlamsal kargaşa, bu betimsel ifadelerdeki gizli imgelemlerin fark edilmesini imkânsız kılmıştır.

ABD’de önem kazanan bir akımı, kendi yaptığı eserinde isimlendiren bir sanatçı olmakla birlikte Çalık, sanatsal literatürde hak ettiği yeri ne yazık ki bulamamıştır. Neticede, sanatçının “Minimumizm” adını verdiği eser, üretildiği dönemin koşulları içerisinde, hak ettiği etkiyi yaratabilseydi, belki de bir çağdaş sanat akımı olan Minimalizm, ilk kez Türkiye’de başlamış ve oradan dünyaya yayılmış olacaktı.

KAYNAKLAR

- Antmen, A. (2013). *Sanatçılardan Yazılar ve Açıklamalarla 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar*, İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Çalık, S. (2004). *Şadi Çalık*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Döl, A. -Pelin, A. (2013). Minimalizm Akımı Kapsamında Nesne Anlayışının Yeniden Değerlendirilmesi, *İdil*, 2 (10), ss. 1-18.
- Elibal, G. (1973). *Atatürk ve Resim-Heykel*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Germaner, S. (1997). *1960 Sonrası Sanat*. Yer belirtilmemiş.
- Hodge, S. (t, y.). *Gerçekte Bilmeniz Gereken 50 Sanat Fikri* (E. Gözgülü, Çev.). Yer belirtilmemiş.
- Koçay, T. (2015). *Minimalizm ve Günümüz Heykel Sanatında Minimalist Yaklaşımlar*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Heykel Ana Sanat Dalı, Eskişehir.
- Küçükler, T. (2015). *Heykelde Minimalizm*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Heykel Ana Sanat Dalı, Erzurum.
- MSGSÜ (2005). *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Koleksiyonu’ndan- Güzel Sanatlar Akademisi Öğretim Elemanları Resim ve Heykel Sergisi 1928-1982*. İstanbul: MSGSÜ Yayını.
- Özkarakoç, Ö. (2011). *XX. Yüzyıl İlk Yarısı Avrupa Heykel Sanatında Yaşanan Değişim Süreci ve Bu Sürecin Türk Heykel Sanatına Yansımaları*. (Doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi ABD, Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı, Konya.
- Yılmaz, M. (2006). *Modernizmden Postmodernizme Sanat*. Ankara: Ütopya Yayınevi.

Resim Web Adresleri:

- Erişim Tarihi: 02.11.2017. <https://www.nga.gov/content/ngaweb/Collection/art-object-page.105616.html>
- Erişim Tarihi: 02.11.2017. <http://www.spruethmagers.com/exhibitions/102@@viewwq3>
- Erişim Tarihi: 02.11.2017. <http://publicdelivery.org/tag/sol-lewitt/>
- Erişim Tarihi: 02.11.2017. <http://the-artists.org/artistsbymovement/design>
- Erişim Tarihi: 02.11.2017. <http://docplayer.biz.tr/14489027-Minimalizm-ogr-gor-elif-dastarli.html>
- Erişim Tarihi: 02.11.2017. (<https://www.guggenheim.org/artwork/213>)
- Erişim Tarihi: 02.11.2017. <https://www.guggenheim.org/artwork/3891>
- Erişim Tarihi: 02.11.2017. <https://www.tes.com/lessons/A63bzFDG5j8NsA/frank-stella>
- Erişim Tarihi: 02.11.2017. http://2.bp.blogspot.com/_OZYdZfvMPtA/Sh74Oo83apI/AAAAAAAACow/jKNidJA-fRg/s400/an%C4%B1t.jpg
- Erişim Tarihi: 02.11.2017. http://www.mimarlikmuzesi.org/Gallery/Photo_11_3_soyut-heykelleri.aspx?Page=4